

פרוטוקול מס' 82

מישיבת ועדת העבודה שהתקיימה ביום ד' כ"א בחשוון תשל"ד - 6 בנובמבר 1974
בשעה 8:30

נ כ ח ו :

חברי הוועדה:
 ש. ארבל - אלמזלינו
 א. אנטבי
 י. ז. אסיר
 ס. גז
 ט. גרופר
 ל. דיציאן
 ס. ורטמן
 ה. זיידל
 ס. כהן
 א. לבנבראון
 ד. לוי
 א. ליין
 א. מויאל
 ח. שמעוני

מוזמנים:
 א. גיבלבר
 מר ד. ויץ
 מר י. ליכטמן
 מר א. נחמני
 מר ד. שרפשטיין
 מר ס. זורע
 מר ד. כוכבי
 מר חבושי
 מר ז. חן
 מר ד. דור

ראש מחלקת ההתיישבות -
 מחלקת ההתיישבות של הסוכנות היהודית }
 מנהל מינהל מקרקעי ישראל
 שירות התעסוקה
 משרד העבודה
 משרד העבודה
 משרד המסחר והתעשייה

מזכיר הוועדה: י. שומרון
רשמה: ס. הלנברג

סדר-היום: אכלוס הגליל ופיתוחו - הצעות לסדר-היום של חברי הכנסת א. גיבלבר וא. ליין

אכלוס הגליל ופיתוחו - הצעות לסדר-היום של חברי הכנסת א. לין וא. גיבלוב

היו"ר ש. ארבלי-אלטמזלינו:
אני פותחת את הישיבה ומקדמת בברכה את האורחים המשתתפים אתנו בישיבה זו.

אבקש ממך ראובן רוד, העוזר לשך המסחר והתעשייה שישכיל אותנו בנושא של מרכזי התעשייה המתוכננים באיזור הגליל.

מר ר. רוד:
מקובל על כל המשרדים, שהדרך להביא לאכלוס מהיר של הגליל היא באמצעות תיעוש, והכוונה היא להרבות את האוכלוסיה העירונית בגליל.

יש כיום בגליל 14 ישובים עירוניים שכולם בבחינת איזורי פיתוח, והם מהווים את המסה של האוכלוסיה והם נושא הדיון כאשר מדובר על אכלוס מואץ של הגליל. ישובים אלה נמצאים בתחום פעילותה של ועדת השרים לאיזורי פיתוח.

מה מקורות התעסוקה של תושבי הישובים האלה?

קרית-שמונה נשענת בעיקר על שני מפעלי טקסטיל גדולים ועל מפעלי מתכת קטנים. מפעלי הטקסטיל מעסיקים אמנם מאות עובדים אבל אין להסיק מכך שמשקלו של מפעל מתכת קטן יותר מפני שמועסקים בו פחות עובדים.

צפת נשענת בעיקר על תיירות ונופש ועל מפעל מזון.

טבריה - תיירות, ומפעלי תעשייה קטנים לא משמעותיים.

כרמיאל - מתכת וענפים שמסביב לנושא המתכת.

מעלות - מפעל של התעשייה הצבאית ומפעל טקסטיל.

נצרת עלית מתבססת על טקסטיל, מזון ומתכת.

מגדל-העמק, עפולה ובית-שאן מתבססות על טקסטיל ומתכת.

כאשר באים לבצע פעולת תכנון בגליל צריך להביא בחשבון מספר מגבלות אשר מתיבות את סוג הפרויקטים. צויינה כבר העובדה של מחסור בקרקע והזכרה הנקודה האקולוגית. בגליל נמצא אגן ההתהוות של הכפרת, המגביל אותנו מבחינת סוג התעשיות במקום. אם אנחנו מתחשבים בנתונים אלה, אנחנו מוגבלים לטקסטיל, מתכת ואלקטרוניקה. סוגים אחרים של תעשייה אינם באים בחשבון בגליל. ברור שהמחסור בקרקע מתייב את קצב ההתפתחות של התעשייה. הישובים שהפיתוח שלהם היה מואץ, כגון: נצרת ומגדל-העמק, אין בהם כיום אפילו לא דונם אחד לתעשייה. ישובים אחרים, שלא היו מתועשים כגון: מעלות, גם בהם אין שטחים לתעשייה. בצפת קשה למקם מפעלי תעשייה, והוא הדין בטבריה.

משרד מסחר והתעשייה מתכנן איזורי תעשייה בגליל, שכל אחד מהם ישות מספר ישובים, אלא שקיימת התנגדות מצד ישובי הסביבה ואני נאלץ לציין שיש פרויקטים המתעכבים בגלל התנגדותם של המשקים.

א. לין:
האם יש התנגדות לגבי איזור התעשייה של כברי?

מר ר. רוד: כן.

יש תכנית מיתאר, שתוגש בחודש הבא למועצה הארצית לתכנון, בה מצויינים כל איזורי התעשייה שמדובר עליהם. המתנגדים לתכנית זו יוכלו להגיש התנגדות על-פי החוק.

היו"ר ש. ארבל-אלמוזלינו: האם יש עוד התנגדויות?

מר ר. דוד: היתה התנגדות בקשר לאיזור התעשייה ליד קיבוץ לביא, אבל מכיוון שהיא לא היתה עקרונית הצלחנו להגיע לפשרה.

משרד המסחר והתעשייה, שלא כמשרדים אחרים, איננו יכול לתכנן ולבצע, אלא הוא יכול ליצור תנאים שיהיו מספיק אפקטיביים למשך תעשייה למקום זה או אחר. כלומר, תפקידנו מסתיים בשוכנות - אנחנו יוצרים תנאים מסויימים והמסעונים יכולים להשתמש בשירותים הטובים שלנו. אני מוכרח להודות שלפעמים אנחנו משתמשים באמצעי שכנוע או לחץ, אלא שלא תמיד הם נושאים פרי.

כיום סובלת התעשייה ממחסור ברזרבה קרקעית מפותחת כלומר, אפילו מקבל המפעל קרקע לתעשייה, אחרי שעבר את כל שלבי הביורוקרטיה, עדיין עומדת לפניו בעיית פיתוח השטח - מים, חשמל, כביש, מבנה וכו' - ועובדים עוד כשנתיים וחצי, במקרה הטוב, עד להתחלת הייצור. מתוך כך הגענו למסקנה שצריך להכין לתעשייה תשתית מראש, ולפתח אלפי דונמים שתהיה בהם מערכת חשמל, מים, כבישים, ביוב וכו' - אלה יבוצעו על-ידי הממשלה, הכל בהתאם לתקציב. כוונתנו היום לסיים את התכנונים במשך החודש כדי שנהיה מוכנים להתחיל בעבודה לקראת האביב. כאמור, המגבלה העיקרית היא התקציב שיעמוד לרשותנו.

ועוד: אין אנחנו רוצים עוד שמפעל יאלץ להמתין למבנה, ולפיכך אנחנו מתכוונים להקים מבנים בגדלים שונים, המכונים בפינו מבנים פרובוקטיביים, שימתינו למפעל. מתוך הנסיון שיש לנו בעניין זה - כיום יש מבנים והם אינם ריקים, דשימת המבנים גדולה מההיצע. בועתנו להגדיל את המטרד בשנה הבאה, אפילו מספר מבנים יעמדו ריקים, כדי שאם מפעל מסויימים יעמוד בפני החלטה לעבור לגליל - נוכל להציע לו מיד קרקע מפותחת ומבנה.

מר ע. חורב: אלה הם מבנים מודולריים.

מר ר. דוד: במסגרת תכנית זו יצרנו מושג חדש - איזור א+, שחוק עידוד השקעות הון איננו מכיר בו. בחוק זה מדובר רק באיזורים א' וב' ואנחנו באנו ליצרנו, כאמור, מושג כלאיים - איזור א+.

אנחנו מדברים על שבעה ישובים, שחמשה מהם נמצאים בגליל, וכולם ישנבי ספר על הגבול: שלומי, מעלות, קרית-שמונה, חצור, ובית-שאן. שני הישובים האחרים הם בנגב - ירוחם ומצפה-דמון.

מהי המשמעות של המושג איזור א+? חוק עידוד השקעות הון מעניק את הסטטוס של מפעל מאושר למפעל מייצא. גובה ההתחייבות לייצוא נקבעת בהתאם למיקומו של המפעל. לגבי מפעלים הנמצאים באיזור א+ החלטנו להוריד את התחייבות הייצוא לאפס. כלומר, עצם העובדה שמפעל מוקם במקום מסויימים היא הנותנת לו את הסטטוס של המפעל מאושר.

צייבתי את מפעלי הטקסטיל בישובי הגליל, אלא שהם נושאים אופי שונה מסוג המפעלים שאנחנו מכירים. מפעל נילית לרוגמה, שאפשר לשייך אותו לענף הטקסטיל, שונה בכך שהחלוקה המקצועית של כח האדם שבו דומה מאוד לזו שבמפעל חימי. לפיכך מעובדות עכשיו מערכת תמריצים למשיכת כח אדם. מדובר במערכת תמריצים מיוחדת המגובשת עם כל משרדי הממשלה, ובעיבורה משתתפים גם התעשיינים שבאיזורי הפיתוח. הכוונה היא לגייס בעזרת תמריצים אלה מהנדסים, טכנאים ואנשי אחזקה. אחד התמריצים - הקצאת מגרשים ותנאי מימון לבניית וילות - בנה ביתך - עם תנאים משופרים. אני סבור שכאן נכנס הגורם הציבורי, שתפקידו ליצור אווירה על הסקטור הפרטי ועל הסקטור הציבורי, שישתמשו בתנאים ובעדויות שהממשלה יוצרת ויעבירו מפעלים שונים לגליל. לשם כך יש צורך ליצור תמריץ שלילי - לחדול לתת שטחי תעשייה במרכז הארץ.

למפעל באיזור פיתוח בגליל אנחנו נותנים לא רק את השטח הדרוש כיום, אלא אופציה לקבלת קרקע להתפתחות במשך חמש - שבע השנים הבאות. כאשר מפעל בא עם תכניות להרחבה - השטח עומד לרשותו, אלא שער היום התעשייה איננה חושבת במושגים לטווח ארוך ואין היא משתמשת בהטבות אלה, לפיכך יש לי חשש שאם לא נפעיל אמצעי שכנוע ולחץ - הכסף ישאר בקופה.

קרית-שמונה היא הפרובלמטית ביותר מבחינת התעסוקה, בעיקר בגלל כח האדם הרב יחסית.

אין בדעתנו להמשיך ולהפנות לגליל מפעלי טקסטיל. יש לשמור ולעודד את המפעלים הקיימים, אבל לא תהיינה השקעות במפעלים חדשים בענף הטקסטיל. הגיוון יהיה, במגבלות שהאיזור מכתוב - מתכת ואלקטרוניקה.

מפעלים בינוניים כשטח המתכת והאלקטרוניקה מעסיקים 80 - 30 עובדים כל מפעל. בתכנית שלנו להביא לגליל מפעלים גדולים שכל אחד מהם יעסיק 200 - 150 עובדים, ואלה יכולים לבוא רק מהסקטור הציבו

על אף הפיתויים והלחצים שלנו לא הצלחנו לשכנע את תדיראן לבוא לקרית-שמונה, והם עומדים על דעתם להקים מפעל בכרמיאל. התזינו שהמפעל בכרמיאל יוקם רק אם נוסף לו יוקם מפעל גם בקרית-שמונה. זו, כמובן, איננה דרך לתיעוש מואץ של הגליל.

מפעל של טלרד יוקם בחולון, אם כי עובדה זו שוללת מהם את הסטאטוס של מפעל מאושר. הם ויתרו בכך על ההטבות השונות שהיו ניתנות אילו המפעל היה מוקם בגליל.

בחצור הולך ומוקם עכשיו מפעל בת של חברת אורדן שבנתניה. אורדן הוא בית-היציקה הגדול ביותר בארץ ועיקר מוצריו הם למערכת הבטחון. מדובר על מפעל בת בחצור, שיעסיק 80 - 60 עובדים. אפשרויות ההתפתחות של מפעל זה, מבחינת המוצרים, הן בלתי מוגבלות. הקמתו של המבנה נמצאת בשלב סיום ואנו מניחים שהייצור יתחיל לקראת קיץ 1976.

יש כוונה להפוך את צפת לעיר גדולה ולשם כך יש צורך להביא לשם תעשייה. כיום נמצא בצפת בשלבי הקמה מפעל של אלקו. הכוונה המקורית היתה להביא לצפת את כל מפעלי אלקו מרמת-גן ומבני-ברק, אבל בגלל התערבותו של ועד העובדים יועברו עיקר מפעלי אלקו לרמת-השרון ובצפת יוקם מפעל חדש. קצת ההתפתחות של מפעל זה ייקבע על-ידי כח האדם. מדובר כאן בנושא חדש, שבמשך חמש השנים הראשונות של הייצור יגיע לסדר גודל של 700 עובדים - זה מפעל גדול - ואנחנו מקווים שמסביבו נוכל לבנות מפעלים קטנים יותר, שיהיו קשורים עם המפעל הגדול.

כאן עלי לציין שלא כטקסטיל, השווקים למפעלי המתכת והאלקטרוניקה הם טובים, אפשרויות הייצוא והצריכה בארץ גם הם טובים מאד, ומתח הרווחים סביר ביותר; אלא שעובר זמן רב עד שהמפעל מתחיל לראות את הרווחים, אבל התחזית למפעלים אלה טובה מאד.

לגבי טבריה פתרנו את בעיות הקרקע לאיזור תעשייה סול קיבוץ לביא לכיוון יבנאל. אנחנו מקווים שעם השלמת האישורים, בימים הקרובים, נסיים את התכנון במשך החורף ולקראת האביב אפשר יהיה להתחיל בעבודות פיתוח.

באיזור התעשייה של טבריה יוקם מפעל למכונות חקלאיות, שיועבר מאחד המשקים, ואשר יעסיק 140 עובדים בשלב א'. מעניין לציין שהביקוש למכונות חקלאיות הוא כזה שעוד לפני התחלת הייצור במפעל כבר הוחל בהרחבתו, וכנראה שבמקום 140 עובדים יועסקו בו 250 עובדים. יועבר גם בית-יציקה מבני-ברק, שבשלב ראשון יעסיק 40 - 30 עובדים.

כבר ציינתי שאסור להתרשם מהמספר הקטן של המועסקים, כי ההשקעה לעובד, בגלל האוטומציה, היא גדולה, וכח האדם אשר יועסק במקום יהיה כזה שישנה גם את פני המקום.

צה"ל מתכנן להעביר לצומת גולני את עניני האספקה, ואלה ישרתו את רמת-הגולן, ויעסיקו 1000 עובדים מטבריה, עפולה ונ

עדיין אין לוח זמנים לפרויקט הזה והוא נמצא עדיין בשלב התארגנות, אבל עבר כבר את שלבי התכנון.

העמדנו לדשותם קרוב ל-10 אלפים דונאים. מר מ. זורע:

מר ר. דור:
אשר לאיזור העמקים: מגדל העמק, נצרת ועפולה, שמבחינה תעשייתית הם איזור אחד. מדובר על פיתוח שטח מול קיבוץ רובת, במורדות הצפוניים של גבעת-הסודה. התכנית נמצאת בשלבי סיום. אנו מקווים שבחודש זה יוסרו המגבלות והעיכובים פרי שלקראת האביב נוכל להתחיל בעבודות, אם נתגבר על ההגבלות התקציביות.

בעפולה יש מפעל שנמצא בשלבי סגירה - גרב יפה. מפעל אחד, מפעל של אליהו סחרוב בתחום העץ והפורמאייקה, הולך ומקם במקום והוא יעסיק 150 עובדים. 80% של התוצרת מיועדת לייצוא.

פרויקט אחר בניצוץ הוא מכבסה מרכזית של קופת-חולים, שעתידה לשרת את בתי-החולים עד תל-אביב. ליד מכבסה זו יוקם מפעל למזון מוכן עבור בתי-החולים, מדובר על 200 - 150 עובדים.

מפעל ניילית במגדל-העמק סיים בימים אלה את שלבי ההרצה ומתחיל בייצור. כרגע מועסקים בו 270 עובדים ועם התחלת העבודה במחלקות הנוספות יגיע מספר העובדים בו, אנחנו מקווים עד קיץ 1975, ל-400. התחזיות למפעל זה הן טובות על אף המשבר בענף הטקסטיל.

לא מדובר על מפעלים נוספים במגדל-העמק, בגלל מחסור בקרקע. המפעלים הנוספים יוקמו באיזור רובת.

בנצרת עוסקים בניצוץ ההרחבה של מפעלי תע"ש, שתכפיל את כושר הקיבול של המפעלים ב-250 עובדים. יש תכנית להרחיב את מפעלי הרכב ולהעביר מחלקה של מפעלי אליאגס. טרם הוחלט אם ההעברה תהיה לנצרת או לרובת. אציין, כי בנצרת אין כמעט שטח פנוי.

לישובי הגליל המערבי, שלומי, מעלות, נהריה, אין שטח מוכן, אפילו לא של דונם אחד. יש שני אתרים מתוכננים, האחד בסביבות כברי, מאחורי הכפר דבון, והאחר - איזור התעשייה בתפן, שיהיה איזור תעשייה משותף לכרמיאל ולמעלות, עם כביש שיחבר את שני הישובים. כאמור, יש עדיין בשלבי תכנון וכדי לא לעכבו לקחנו שטחים פנויים שאין עליהם ויכוח.

כמעט ואין בעיות בהעברת מפעלים למעלות, אם מדובר על שלושה - ארבעה מפעלים שכל אחד מהם יעסיק 80 - 50 עובדים בתחום המתכת והאלקטרוניקה הרי זה דבר בלתי מבוטל.

מדובר על מפעל בתחום השיטורים, של חברת העובדים, שיעסיק 400 - 300 עובדים. אנחנו מניחים שמפעל זה ישמש מקור תעסוקה לכפרי הסביבה. זה מפעל של פרי-מסק.

מדובר על שלושה - ארבעה מפעלי מתכת, ביניהם גם לייצור ארוסולים, ועוד מפעלים יותר קטנים, שעם השלמת הפיתוח יוכלו לעלות על הקרקע.

בכרמיאל אין בעיות לא בהנאת כח אדם ולא בהנאת תעשיות, עלינו רק להיזהר לבל נפריע. כאמור, תדיראן מקים שם מפעל דציני, ואנחנו מתנים זאת בהקמת מפעל מקביל בקרית-שמונה.

אנחנו מקווים שהמפעל של "ספקל" יצא מהסתבכות. מדובר על העסקתם של כ-400 עובדים.

אלה הן תכניות בניצוץ.

בדברי לא הזכרתי את בית-שאן מפני שאין לה זרובה של קרקע לתעשייה. בענין זה יש מספר הצעות ואנחנו מקווים שהדיון בהן יסתיים החודש. כרגע אין מפעל לבית-שאן. בסדר עדיפות של רחיפת מפעלים לגליל, בית-שאן עומדת במקום ראשון.

היו"ר ש. ארבל-אלמוזלינו:

תודה למר דאובן דוד.

מעניני התעשיה נעבור לחקלאות.

מר ר. וייץ:

לא אעסוק רק בחקלאות, אלא בהתיישבות בכלל, תעשיה ושירותים.

אתם דנים במחוז הצפון, לפי המפה ותכנית המיתאר של משרד הפנים, ואילו אנחנו סבורים שהבעיה המדינית-אוכלוסית הנוערת בצורה מבעיתה היא הבעיה של הגליל ההררי, גליל הגויים.

אם מדינת-ישראל לא תבצע, בתחום של חמש - שבע שנים פעולה דראסטית לשינוי פני הגליל המערבי, כי אז הוויכוח האמיתי יהיה איפה הוא צריך להיות: במדינת-ישראל או בלבנון. אם כן, ענין זה הוא ממש בנפשנו. הצרה היא שהסכנה זוחלת בדשא - הנחש זוחל ואנו איננו עדים לו במידה מספקת.

גולדה, כשהיתה ראש-הממשלה, קראה לי לאחד שקבלה דו"חות ואמרה שיש צורך לתכנן תכנון להצלת הגליל, על-ידי תכנית מתוכננת לא שיגרתית, כפרית ועירונית, כיצד אפשר לשנות את היחס המספרי בתחום הגליל ההררי, כי הסכנה היא שם. בדגע שלוקחים מספרים של כל האיזור הצפוני הבעיה מטשטשת, ואסור לטשטש אותה.

יש הצעת תכנית לפיתוח מזרז של הגליל ההררי. אמר את הדברים על העיקר הזה.

המחלקה להתיישבות נטלה על-עצמה שני תפקידים: האחד הוא מסודתי - תכנון לתוספת אוכלוסיה כפרית בישובים הקיימים קיבוצים ומושבים, ותוספת של ישובים כפריים חדשים. בתוקף היותה מתפקדת על התכנון האיזורי הכולל היא נטלה על עצמה גם להכין תכנית כוללת על-מנת להביא לפעולה מתואמת בין כל המשרדים. הבעיה שלנו היא שכל משרד מבצע את עבודתו בנאמנות, אבל כאשר באים לשטח עם דברים לא-מתואמים הפעולה איננה יכולה להתבצע מפני שאין תיאום במקום.

הקטנו צוות תכנון מתאם בצפת והגענו לכך שהיום יש תכנית אב מתואמת מכל צדדיה עם כל המשרדים הנוגעים בדבר מהבחינה הכלכלית, החברתית, הפיסיית והארגונית. מהבחינה הכלכלית היא מביאה בחשבון את הפיתוח החקלאי, התעשייתי והשירותי במתכונת אחת. היא רואה לא רק צד אחד של המטבע, אלא כיצד הדברים יפעלו בתחום הקהילה בצפת, במעלות, בכרמיאל, בישובים הכפריים הקיימים והנוספים שאנחנו מתכננים לשנים הקרובות. הכל מקשה אחת. זה משהו חדש והוא נתקבל בהכנה.

מהבחינה החברתית אנחנו מתאמים את בעיית כח האדם, מנין הוא יבוא ואיך צריך להכינו. מקורותיו הם שלושה: דור ההמשך - אלה שגדלים בגליל ושלא יעזבו אותו; הכוונת תכניות לקליטת העולים, לפני שהם מגיעים; משיכה של יזמות למפעלים, שהם בדרך-כלל זוגות צעירים. אלה מתבטאים בתכנון פיסי - איפה, מה הגודל, איזה כבישים צריך לחנך, איפה צריך לקחת שטח וכו'.

הבעיה המרכזית כיום היא הבעיה הארגונית בלומר, איך מביאים לכך שיקום מנגנון מעשי אשר יתאם את התקצוב והפעולה של המשרדים כדי שהתכנית תצא לפועל. מבחינה זו, בשל ידיבות טבעית בין המשרדים, אנחנו נמצאים עכשיו בסיכום הפעולה. אני מקווה שההחלטות שתקבלנה בימים הקרובים ובהן סמונה האופטימיות שאני מגלה עכשיו, כי חל שינוי בגיש לביצוע.

יש ועדת מנכ"לים מיוחדת לענין הגליל ההררי, יש לה מינוי והיא פועלת. משתתפים בה מנהלי משרד השיכון, הקליטה, המסחר והתעשיה ומשרד הפנים, וכן מחלקות ההתיישבות הקהילתית.

קיימת ועדה עליונה לתיאום התכנון האזרחי. זו ועדה מקצועית העוסקת בתיאום בין הפעולות - תכניות המיתאר, תכניות הביצוע מבחינה מקצועית.

עכשיו אנחנו מקימים צוותות תכנון משולבים. לגבי הכפר הצוות קיים; נמצאים בו המשרדים העוסקים בתכנון הכפרי. מנסים ליצור גם ועדת תיאום כזו לגבי הפיתוח העירוני. אם נצליח בכך, ואני מקווה שנצליח, אולי תיפתח תקופה חדשה של יכולת ביצוע של פעולות מתואמות ומשולבות. זה אולי חידוש שאם יבוצע, ואני מקווה שהוא יבוצע, עשוי לתת בידי ממשלת-ישראל את המכשיר לביצוע פעולות שעליהם מחליטים.

בשטח הכפרי אנחנו מתכננים פעולות בשלושה שטחים: הרחבת היישובים הקיימים. החלטנו בזמנו שהכפרים ימנו לפחות 60 משפחות, ועכשיו אנחנו מביעים לכך. בודעתנו להוסיף אמצעי מחיה לא חקלאיים לתוך היישובים הכפריים. במושבים ובקיבוצים זו כמעט איננה בעיה.

המחלקה להתיישבות יצרה בתוכה כלי והקימה מספר מפעלים בעצמה. אציין לרוגמה את מפעל המלכת בשתולה, שאנחנו מוסרים אותו עכשיו למושב, אחרי שהכשרנו את האנשים לכך. המפעל יהיה שייך למושב.

השטח השני: אנחנו מרחיבים את המרכזים האיזוריים והופכים אותם למרכזי העסקה לא חקלאיים, כי הבעיה של ישוב הגליל ההררי איננה יכולה למצוא את פתרונה בחקלאות.

אנחנו מקימים עכשיו מרכז איזורי בגורן, שם יש מפעל אחד ועוד שנים נמצאים בתכנון.

אנחנו בוטלים את היוזמה או באמצעות יזמים או ביוזמה מקומית, עם הכנסת המתיישבים לעצם העניין. לרשת, אולי זו הדרך הנכונה, אם כי זה תהליך יותר סבוך אבל יטויר יותר. זה יהיה ענף משקי של המתיישבים. אנחנו יוצרים חדרות שבהתחלה אנחנו הבעלים שלהן אבל אחר-כך אנחנו מעבירים בהדרגה את המניות והופכים את המתיישבים לבעלים.

האם אתם שומרים לעצמכם מניית הכרעה? א. לין:

כן. מר ר. וייץ:

המרכז האיזורי בתפן ישמש לא רק את מעלות, אלא קבוצת כפרים מסוג חדש - כפרי תעשייה.

כאמור, זו הפעם הראשונה שניגשים לפעולה פיתוחית בצורה שונה מזו שהיתה מקובלת עד כה: תיאום בין העיר והכפר, מחשבה חדשה לגבי הכפר, תיאום בין המשרדים - והכלים מתואמים הן בשטח והן מחוצה לו.

מר א. נחמני: גבולות השטח שאנחנו מדברים עליו הם: במערב - המורדות המערביים של חניטה ונצרת; במזרח - נצרת, עילבון ומרד; זה יש חמישה ערים ועיירות: מעלות, צפת, כרמיאל, נצרת ומגדל-העמק.

אנחנו מדברים על גליל הגוויים ואיך מיישבים אותו בהתיישבות יהודית. מר ר. וייץ:

מר א. נחמני: איזור זה מונה כ-63 - 62 אלף יהודים ו-146 אלף נפש בני מיעוטים. נמצא שהיהודים מהווים כאן מיעוט - 30%, וזו הבעיה. האוכלוסיה הכפרית החקלאית היהודית באיזור זה מונה כ-15 אלף נפש, והאוכלוסיה הלא-יהודית - 110 אלף נפש.

בתוך האיזור המוגדר הזה יש יישובים חקלאיים בשתי מועצות איזוריות: במועצה איזורית מעלה יוסף, לשעבר מעלה הגליל יש 14 מושבים, ובמועצה האיזורית מרום הגליל - גם כן 14 מושבים. בטיפולנו נמצאים שלשה קיבוצים ותיקים: געתון, יחיעם ואילון. נוסף לזה יש 10 יישובים חקלאיים שאינם שייכים לממלכת חבל הגליל. בסך-הכל יש באיזור זה 49 יישובים חקלאיים, מושבים וקיבוצים. נוסף לכך יש 35 כפרים ארביים ושתי ערים ערביות - תרשיחה ונצרת.

מאפיינים את ההתיישבות היהודית באיזור
הזה כפרים קטנים ומפוזרים, המונים 60 - 40 יחידות של בתי-אב. יש כמה
חריגים של 80 יחידות ויש גם אחת של 100 יחידות, אבל רובם של הכפרים
מונים 60 - 40 יחידות. גם מבנות בקרקע ובמים מאפיינות את האיזור.
כוונתי לקרקע ומים לחקלאות, שעל-אף ההשקעות הגדולות שביצענו באיזור
זה הן עדיין קיימות ועד היום אין לנו מים וקרקע במידה מספקת. בגליל
המזרחי אנחנו עומדים אמנם על סף פתרון לגבי אותו תקן שקבענו לעצמנו,
אבל לא כן המצב בגליל המערבי, שם בעיית הקרקע החקלאית חמורה ביותר
ועד היום יש מושבים שלא היה באפשרותנו להעמיד לרשותם את סכמת הקרקע.
ב-28 מושבים אלה יש כיום 1545 בתים ש-1400 מהם הן יחידות מסק חקלאיות.

על-מנת להשלים את הישובים הקטנים כדי
שימנו 60 יחידות יש צורך בעוד 226 משקים חקלאיים. נושא זה נמצא בתכנון
בשלבים מתקדמים, והמשאלה היא להקימן מהר ככל האפשר.

לפי סקר שערכנו נמצא שתוך חמש שנים,
החל מהשנה הנוכחית, שנת 1974, יהיו לנו בישובים אלה כ-450 - 420 בנים
משוחררי צבא, הרוצים להשאר באיזור זה בכל תנאי, אלא שבשיטות הנוכחיות
הקיימות כיום בארץ אין לנו פתרון ליישובם.

יש באיזור זה 11 קיבוצים המונים
3200 נפש. ניתן לומר שצורך-כלל הקיבוצים האלה אינם רוויים נחת, אבל
לא מכנס לנושא זה.

האם הם קולטים אנשים? ל. דיציאון:

במידה שיש. מר א. נחמני:

הישובים שציינתי מתקיימים משני ענפים
עיקריים: לול ומטע.

לאחרונה פיתחנו, ואנחנו נמצאים בקצב
מתקדם של פיתוח מפעלים איזוריים. הקטנו מרכזים איזוריים שיש בהם
בתי-אריזה, בתי-קירור ומיון וכן משחטות. על-ידי כך נוצר מעגל סגור
בייצור, עיבוד ושירות עצמי.

אנחנו מקימים מכון תערוכת אשר יספק
את צרכי התערוכת בגליל. השלטנו משחטה גדולה במירון. אנחנו מגדילים
איזור שירותי גדול במבואות חרמון ומפעל לייצור חומרי אריזה וכלי אריזה
עם ידע איטלקי.

כאמור, המושבים עוסקים ברובם בלול
ובמטע, וכאשר לא יכולנו לתת מטע בתנו לול יותר גדול. הקושי הוא שמושבי
איננו יכול להישען על שני ענפים בלבד, מפני שהוא עלול להשאר ללא אמצעי
קיום.

בקיבוצים המצב יותר טוב, והם מתבססים
על לול, רפת ומטע, ותעשייה. אין כמעט קיבוצי ללא תעשייה מפותחת. הקיבוצים
מבוססים על 70 - 60 יחידות, ונוסף לכך יש אצלם גרעינים, מתנדבים מחוץ-
לארץ, הבשרות, של"ת וכו'.

המצב הכלכלי במושבים שבגליל המזרחי טוב
יותר משל אלה שבגליל המערבי. ההכנסה למתיישב במושבי הגליל המזרחי נעה
בין 30 - 25 אלף לירות לשנה, בעוד שבמושבי הגליל המערבי היא כ-5,000 ל'
ליחידה.

דמי חכירה הם משלמים לפי הכנסה של
6,000 ל"י. מר מ. זורע:

כתוצאה מהנתונים שמסרתי לכם ומתוך
העובדה שהכפרים הם קטנים, מצב השירותים
בהם קשה ביותר. ההוצאות השנתיות ועוד צריכה לזכור כי בישובים אלה
כל לילה שני וזה גורם למתח. מר א. נחמני:
לכפר מגיעות ל-75 אלף לירות לשנה. נוסף העומס הבטחוני, אנשים שומרים

מ.א. נחמני:
 בישובים השונים של הגליל יש בתים שהוקמו בזמנו על-ידי משרד השיכון, כשהסטנדרט היה 50 מט"ר. בניית כזה מתגוררות משפחות המונות שמונה - עשרה ילדים. יש אמנם תכניות הרחבה, אבל לא כל המשפחות יכולות לשאת בהוצאה, וכאשר נמצא סידור - צריך להמתין שלוש - ארבע שנים.

נושא החינוך קיבל תזוזה דצינית. הוקמו בתי-ספר איזוריים ודמותם של הילדים מתחילה להיות מעוצבת מהשינוי, אבל גם זה עדיין רחוק מהצרכים המינימליים, לפחות במה שנוגע למורים. המורים אינם מתגוררים במקום, וכתוצאה מכך התחלופה שלהם גדולה. המורה איננו מספיק להכיר את ילדי הכיתה וילדי הכיתה אינם מספיקים להכיר את המורה שלא פעם עוזב אותם באמצע שנת הלימודים. אנחנו מכוונים כיום את בוגרי בתי-הספר שבמקום לרכוש לעצמם השכלה המתאימה למקום, וכיום יש לנו הנדסאים בני המקום, המועסקים בגליל.

העלות של יחידת שיכון בתוספת מקלט וכו' מגיעה לכ-130 - 120 אלף לירות. מילוי התקן ההתיישבותי בסדר גודל של 150 אלף לירות ליחידה פירושו 150 אלף לירות כפול מאתיים יחידות.

תקציב החבל שלנו, הגליל בלי הגולן, לפעילות של יצירת אמצעי הייצור בלבד, הוא 35 מיליון ל"י לשנה.

מ.ד. שרפשטיין:
 זה כשנתיים וחצי שאנחנו לומדים את הנושא, במיוחד כשעלינו לצאת מן המסגרת המסורתית של הכפר. הדבר הראשון שעשינו היו סגעים מרתונניים עם משרדי הממשלה השונים. נכנסנו לפרטי פרטים ולסיפוקנו הרב, בחודש פברואר 1974 הצלחנו לדאות את המהודדה המחודשת של תכנית המיתאר המחוזית ובה שיקוף צאות של חלק גדול מן ההצעות שהעלינו. הקווים הכלליים, כפי שהם מתבטאים, מקובלים על דעת הכל - תעסוקה, דיור, קליטה, שירותים וכו'. הציר המרכזי של התכנית הוא ליצור רוב יהודי מוחלט ויציב בגליל ההרדי.

יצירת רוב יהודי באיזור זה פירושו 170,000 תושבים בשנות השמונים, 300 - 270 אלף בשנות התשעים. על-סמך לעשות את הצעד הגדול הזה התרכזנו בשאלה מה יכול לקרות עד שנות השמונים. מדובר על הגדלת האוכלוסיה היהודית ב-110 אלף נפש, מניין הם יבואו? הריבוי הטבעי של האוכלוסיה הקיימת כיום הוא 15 - 10 אלף נפש, לפיכך צריך להפנות לגליל 100 אלף יהודים. משמעות הדבר - יצירת תהליך מלאכרתי, יזום, שאיננו קיים כיום. מדובר על 33 - 30 אלף משפחות. במשך חמש - שש שנים, מהיום עד שנת 1980 צריך להפנות לגליל 20 - 17 אלף נפש דהיינו 5,000 משפחות.

מ.ד. דור:
 התכניות של משרד השיכון מדברות על יותר.

מ.ד. שרפשטיין:
 מקורות ההפניה יבואו לדעתנו, 60% על-ידי עליה, והנותר - על-ידי הגירה פנימית מן האיזורים הצפופים. מדובר על 4,000 - 2,500 משפחות עולים והיתר - הגירה פנימית. כידוע, איזור זה מאופיין על-ידי הגירה שלילית שצריך לא רק למנוע אלא להפוך את הקערה על פיה. תכנית זו מחייבת דרכים חדשות לעידוד פנייה לאיזור הצפון ועידוד מערכת של תמריצים שיהיה בהם כדי למשוך אנשים. אחת הדרכים היא יצירת כפרי תעשייה באיזורים אותם יש עניין לפתח. צוינו כבר איזור תפן שבין מעלות וכרמיאל ואיזור שגב. מדובר על הקמת ששה - שמונה ישובים כפריים באיזורים אלה.

ביצירת הרוב הזה לא די, אלא צריך לתת לו גם יציבות. אחת הבעיות היא בעיית הדיור. כמותית יש צורך ב-35,000 יחידות דיור בתקופה של חמש שנים. הקצב השנתי - 7,000 יחידות. משרד השיכון מדבר על מספרים יותר גדולים.

אנחנו מדברים על קליטה קבוצתית ודוגמה ראשונה לכך נעשתה בצפת. תכננו שכונה של קבוצת עולים מארצות צפון-אמריקה ובה שירותים ותנאי דיור מתאימים.

היקף האוכלוסיה המוגדלת עליה מדובר פירושו 16,000 מועסקים נוספים בתעשייה, יצירת 3,000 מקומות תעסוקה מדי שנה. השירותים לא נכללים כאן.

כאמור, השטח הדרוש לתעשייה איננו בנמצא בתוך הכפרים ולכן יש צורך להתרכז במקדי תעשייה. ועוד סיבה לדיכוי הזה: לשמור על יופיו של הגליל.

אשר לשירותים: יש שירותים וולונטריים, שהם פועל יוצא של האוכלוסיה - בנקים, מסחר וכו', ויש שירותים ציבוריים יזומים - חינוך, תרבות, בריאות, מינהל וכו'. העיקרון בתכנון השירותים הוא ביצירת פער חיובי מבוקר דהיינו, שהשירותים יקדימו את הדיכוי באוכלוסיה

משהו על הסקטור הערבי: האוכלוסיה הערבית במקום סתרבה בקצב מהיר, היא מדוכזת, היא צוברת הון וידע. דג 20% מערביי הסקום מועסקים בחקלאות והם לרוב נשים, ילדים וטף. יש ובעל המשפחה נודד למרחקים לתעסוקה, אבל הוא חוזר לכפר, לביתו. מתגלים חיכוכים בין הדורות, הבנייה מבוססת על תשתית הנדסית מפגרת ומביישת. אם לא נכין מחשבה תכנונית היום - נופתע ונישאר במצב של אזלת יד. יש צורך לתכנן את תחום הבנייה בכי נקודה ונקודה בהתאם לדיכוי הצפוי של האוכלוסיה, וצריך להכניס מודרניזציה בתשתית הקיימת. יש צורך לתכנן ישוב עירוני שיכלול את הצעירים, ומדובר על שפרעם. מדובר גם על שכונות מיוחדות לערבים בערים הגדולות, בהן מועסקים ועובדים ערבים.

לצערי, אנחנו נאלצים לסיים את הישיבה. אני מציעה שנושא זה של הערבים נלבן

היו"ר ש. ארבל-אלמוזלינו:

עם הגורמים הנוגעים לענין.

הישיבה ננעלה בשעה 11.00.

213